

6. téma

A magánhangzók fonológiai rendszere

A magyar sztenderd magánhangzóinak disztinktív jegyei

	képzési jegyek	disztinktív jegyek
6. A nyelv vízszintes mozgása	<i>palatális – mediális (centrális) – veláris</i>	<i>palatális – veláris</i>
7. A nyelv függőleges irányú mozgása	<i>felső – középső – alsó – legalsó</i>	<i>felső – középső – alsó</i>
9. Ajkak működése: – az ajaknyílás formája – ajakcsücsörítés	<i>kerek – semleges – lapos csücsörített – semleges – szétfeszített</i>	<i>labiális – illabiális</i>
13. A képzés időtartama	<i>ultrarövid – rövid – félhosszú – hosszú – ultrahosszú</i>	<i>rövid – hosszú</i>

A magyar sztenderd magánhangzóinak disztinktív jegyei

	disztinktív jegyek	minimális párok
1. A nyelv vízszintes mozgása	<i>palatális – veláris</i>	<i>süt – sut, szűr – szúr, irat – urat, zsír – zsúr, sör – sor, bőr – bór, bér – bór, terel – torol, fel – fal</i>
2. A nyelv függőleges irányú mozgása	<i>felső – középső – alsó</i>	<i>alkut – alkot – alkat, hulló – holló – halló, kurd – kord – kard</i>
3. Ajkak működése	<i>labiális – illabiális</i>	<i>fizet – füzet, tíz – tűz, keret – köret, bér – bőr</i>
4. A képzés időtartama	<i>rövid – hosszú</i>	<i>irat – írat, tüzet – tűzet, öt – öt, fel – fél, zug – zúg, foka – fóka, rak – rák</i>

A magyar e-ző sztenderd magánhangzó fonémáinak fonetikai rendszerezése

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	— <i>é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
Legalsó	— <i>á</i>	—	—	—

A magyar e-ző sztenderd magánhangzó fonémáinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	— <i>é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
~~Legalsó~~	— <i>á</i>	—	—	—

A magyar e-ző sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris			Palatális	
	~~Illab.~~	~~Lab.~~		Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>		Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>		(Középső)	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>		(Alsó)		

A magyar *ë-ző* sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	~~Illab.~~ — ~~Lab.~~		Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>	Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>	Középső	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>	Alsó		<i>e —</i>

mëntek 'ők mentek vhová'

mënték 'ti mentek vhová'

menték 'én mentek vkit'

mentek 'ők mentek (= mentesek) vmitől'

[*gäsztönye*] 'gesztenye' /gesztönye/

[*käménce*] 'kemence' /keménce/

A magyar e-ző sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	~~Illab.~~ — ~~Lab.~~		Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>	Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>	(Középső)	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>	(Alsó)		

A magyar sztenderd magánhangzó fonémáinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	— <i>é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
Legalsó	— <i>á</i>	—	—	—

A magyar sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere Siptár Péter szerint

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső		<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Nem felső	<i>a — á</i>	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>

A rövid és hosszú magyar monoftongusok fonetikai rendszerezése

Orális magánhangzók				
	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>í — í̇</i>	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>ë — é̇</i>	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó	<i>e — ē̇</i>	<i>a — ā</i>	<i>æ — ā̇</i>	<i>e — ē</i>
Legalsó	<i>à — á̇</i>	—	—	<i>ä — ä̇</i>

(Magyar egyezményes hangjelöléssel)

A magyar e-ző sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>		<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>		<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>			

Az egyik mezőségi nyelvjárás magánhangzórendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u</i>	<i>ü</i>	<i>i</i>
Középső	—	<i>o</i>	<i>ö</i>	—
Alsó	—	<i>a</i>	—	<i>e</i>

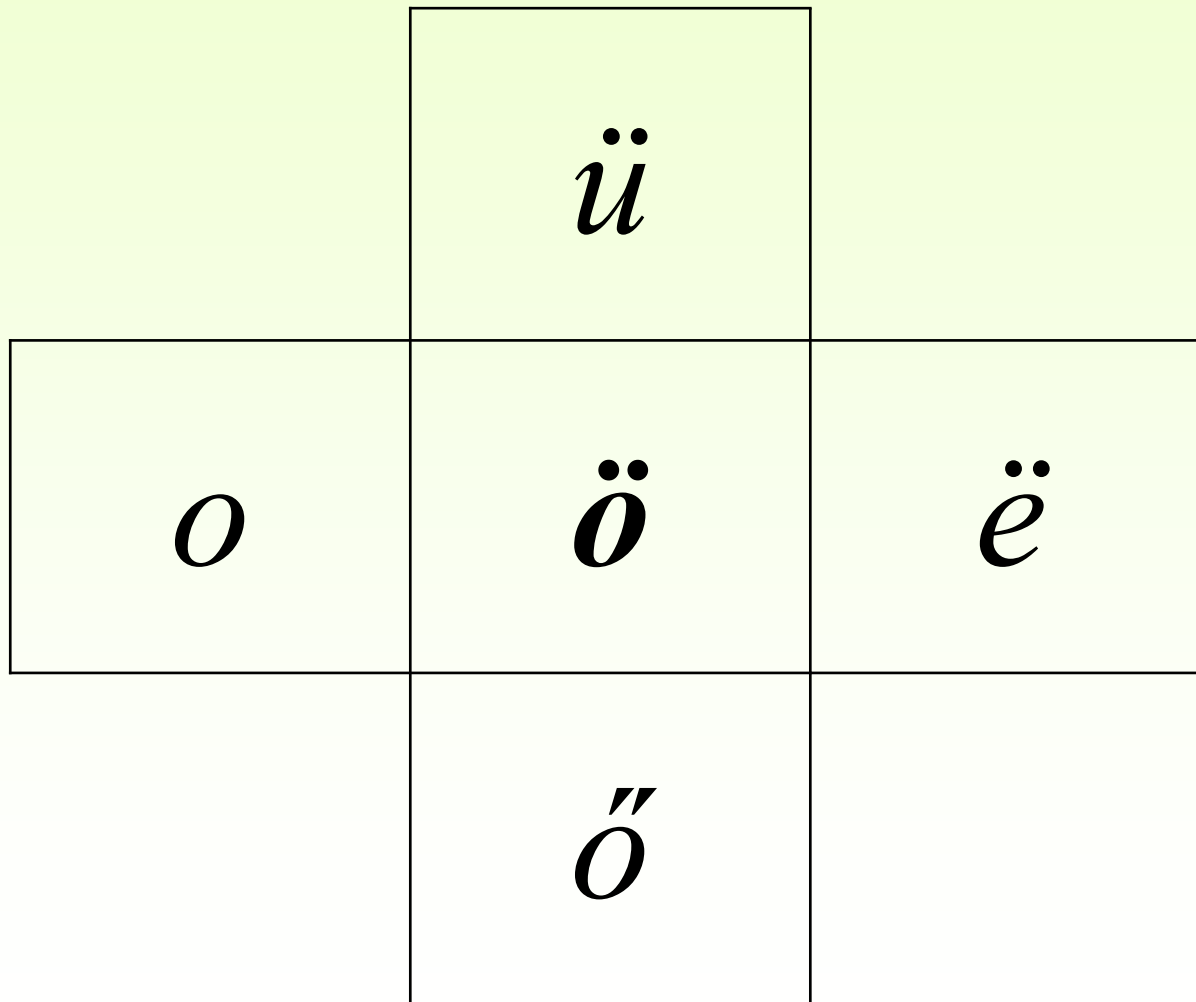
Medvesalji palóc magánhangzórendszer

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső		<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső		<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó		<i>à — ā</i>		<i>e — ē</i>

fēl 'fél (főnév)' : *fél* 'fél (ige)'

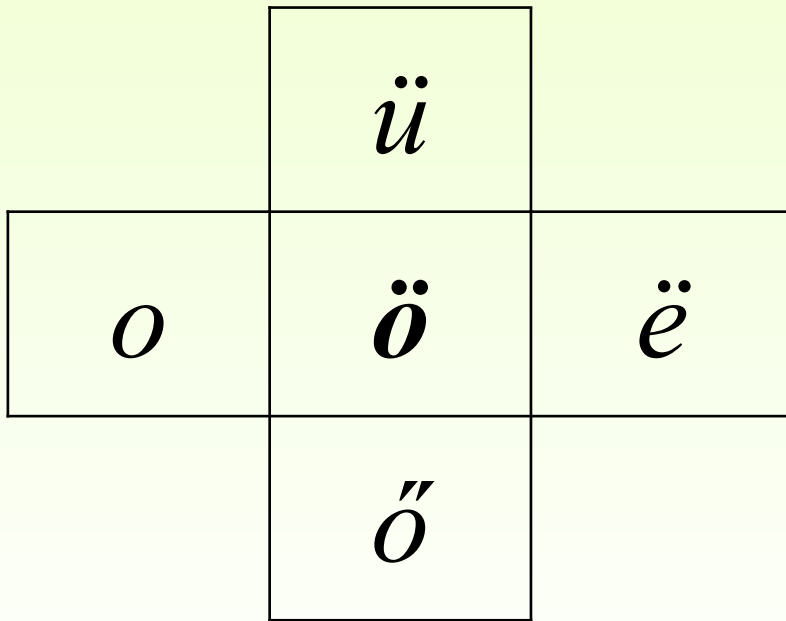
ēg 'ég (főnév)' : *ég* 'ég (ige)'

Az ö rokonsági csoportja

Az ö változásai

- $\ddot{o} > \ddot{u}$: zártabbá válás
- $\ddot{u} > \ddot{o}$: nyíltabbá válás
- $\ddot{o} > o$: velarizáció
- $o > \ddot{o}$: palatalizáció
- $\ddot{o} > \ddot{e}$: delabializáció
- $\ddot{e} > \ddot{o}$: labializáció
- $\ddot{o} > \ddot{o}'$: nyúlás
- $\ddot{o}' > \ddot{o}$: rövidülés

Magánhangzó-váltakozások

<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
<i>a — á</i>		<i>e —</i>

a – e: -ban, -ben

o – ë – ö: -hoz, -höz (-hez), -höz

ú – ű: (haj)-ú, (szem)-ű

a – á: fa : fát

ë (e) – ö: fel : föl